

International Journal of Advanced Academic Studies

E-ISSN: 2706-8927

P-ISSN: 2706-8919

IJAAS 2020; 2(1): 123-126

Received: 15-11-2019

Accepted: 17-12-2019

بررسی اثرات وامهای خارجی بر رشد اقتصادی

پوهنیار عبدالولی هژیر

پوهنیار عبدالولی هژیر

آمر دبیر تمنت منجنت و اداره
تشبثات پوهنهی اقتصاد

چکیده

از مهمترین مشکلات اغلب کشورها تامین وجوه مالی غرض تامین پروژه های زیربنای شان است، و یکی از راه هان تامین آن اخذ وام از سایر کشورها میباشد، در کشورما اغلب تامین وجوه و کسر بودجه از طریق کمکهای خارجی صورت گرفته، هزینه آن به نحوی میتواند تبعات مثبت و منفی بالای اقتصاد کشور داشته باشد، در این مقاله چگونگی اثرات وامهای خارجی بر رشد اقتصادی افغانستان مورد تحلیل قرار گرفته، هدف از بررسی این موضوع بر آورد کمی اثرات وامهای خارجی بر رشد اقتصادی افغانستان است تا به رویت آن تصامیم در جهت اخذ و مدیریت بهتر وام های خارجی اتخاذ گردد. برای واکاوی این مطلب از داده های دوره ای طی سالهای 2009-2018 کار گرفته شده است و نیز برای تجزیه این اطلاعات از روش کمی ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده به عمل آمده است. نتایج بدست آمد از ضریب رگرسیون از قرار 0.930 است که نشانگر، تأثیر مثبت وام های خارجی بر رشد اقتصادی افغانستان طی زمان مورد مطالعه می باشد.

کلید واژه : وام، کسر بودجه، رشد اقتصادی.

مسئله تحقیق

افغانستان به حیث یک کشور عقب مانده، با شروع اولین پلان اقتصادی از کمک و وام های خارجی به پیمانه زیادی خاصاً از سال (1335 ه ش) استفاده نموده است (عارف، 1396: 233). اخذ وام برای پیشبرد امورات در کشور بعد از جنگ مهم و ضروری بود و از سوی دیگر تمویل آن از منابع داخلی ممکن نبود، برای تامین این وجوه از منابع خارجی اثرات مثبت و منفی که بالای اقتصاد کشور داشته، موضوع است که باید مورد کنکاش قرار گیرد. در عین حال کشورهای مستقل همیشه نمیتوانند وابسته به منابع خارجی باشند، از همین رو درک و شناخت اثرات آن نیازمند پژوهش و تحلیل است تا به رویت آن رهبری کشور تصامیم را اتخاذ نماید، یعنی مسئله اساسی شناخت اثرات وام های خارجی بر رشد اقتصادی است (زمانیان و همکاران، 1394، 88).

اهمیت تحقیق

از آنجایی که وضعیت اقتصادی افغانستان حالت خوبی ندارد و نیز یک جامعه جنگ زده ای که از بیسواد رنج میبرد و همچنان بیشترین نفوس آن در زیر خط فقر زنده گی میکنند و با نابسامانی های اجتماعی و اقتصادی و امنیتی دست پنجه نرم میکند، برای بیرون رفت از این مشکلات لازم به اجرای پروژه های انکشافی و زیربنایی طبق نیاز جامعه و پلان تدوین شده کشور است؛ احداث همچون پروژه ها نیاز به هزینه های کلان مالی دارد که از توان کشور خارج بوده و نمی تواند وجوه خویش را از منابع داخلی تامین کند. برای رفع این مشکل یکی از راه حل آن اخذ وام از موسسات و سازمانهای پولی و مالی داخلی و بین المللی است. در طی یک دهه گذشته دولت افغانستان برای تمویل پروژه های خود از سازمانها و بانکها متعدد وام گرفته است، اما این روند نباید ادامه یابد، از همین رو باید اثرات مثبت وامها دریافت، مدیریت و از آن استفاده بهتر صورت گیرد تا کشور از وابستگی مالی خلاص شود (عارف، 1396، 225).

متغیرین تحقیق

متغیر پدیده یا ارقام است که در ارزش آن تغییر رونما گردد (شرف، 1397، 327). برای تدقیق

Corresponding Author:

پوهنیار عبدالولی هژیر

آمر دبیر تمنت منجنت و اداره
تشبثات پوهنهی اقتصاد

این اثر، دو متغیر اصلی و وابسته از قرار وام خارجی و رشد اقتصادی در نظر گرفته شده است.

فرضیه های تحقیق

فرضیه که در حقیقت قلب پژوهش علمی است، عبارت از حدس و گمان هوشمندانه محقق است که با توجه به مطالب ارایه میدارد (احمدی، 1396: 78). در این پژوهش فرضیه های که مطرح نموده ایم قرار آتی فهرست شده است:

الف - به نظر میرسد وام خارجی بالای رشد اقتصادی افغانستان اثر مثبت داشته.

ب - به نظر میرسد وام خارجی بالای رشد اقتصادی افغانستان اثر منفی داشته.

داده ها و روش تحقیق

برای تدوین این اثر اطلاعاتی از کتب، اسناد بودجه، شاخص توسعه بانک جهانی طی ده سال یعنی از سال 2009 الی 2018 و رسالات استفاده شده و برای واکاوی و تحلیل این اطلاعات روش کمی و کیفی بکار رفته، یعنی اوسط وزنی، مدل رگرسیون حد اقل مربعات و روش کمی OLS، ضریب همبستگی P و غیره. معادله رگرسیونی جهت پیش بینی دقیق مقادیر متغیر وابسته که نیز شامل این پژوهش است مورد استفاده قرار می گیرد $Y = a + bx$ است (درخشان، 1394: 27).

پیشینه تحقیق

عنوان فوق که مورد پژوهش قرار گرفته، بخش های از آن در کشورهای متخلف و طی زمانهای متفاوت بارها مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است، از اینکه موضوع در هر شرایط تغییر پذیر است لازم است تا در هر زمانی مجدداً مورد ارزیابی قرار گیرد، ارقام نتایج تحقیقات بیان گر اثرات مثبت و منفی بوده، به همین منظور برای وضاحت موضوع برخی از پژوهش های که توسط دانشمندان صورت گرفته و در ژورنالها به نشر رسیده است بگونه ای نمونه قرار آتی بیان میگردد و از طولانی شدن فهرست آنها که از حوصله رساله بالا باشد خود داری میگرد.

به اساس بررسی که توسط فلاحی در ایران در زمینه، با توجه به رویکرد ذخیره ای مدل انجام شده، موصوف خود واضح ساخته که وام های خارجی دارای اثرات منفی در اقتصاد ایران بوده است (فلاحی، 1396: 77). به همین شکل اثرات وام های خارجی بر رشد اقتصادی ایران و مجموعی کشورهای در حال توسعه و با استفاده از اطلاعات به گونه پنل طی دوره ای 2003-2013 مورد بررسی قرار گرفته و به این نتیجه رسیده است که وام های خارجی بلند مدت و کسری بودجه دارای اثر منفی بر رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه است (زمانیان، 1394: 122).

تحلیل که با توجه به مدل یونانس در مورد رابطه بلند مدت و کوتاه مدت وام های خارجی بر رشد اقتصادی ایران طی سالهای 1359-1390 صورت گرفته است، بیان کننده رابطه مثبت میان متغیرین را نشان میدهد (چهارازی، 1396: 69). Griffin & Enos (1970) بر اساس تحلیل که از آمار گردآوری شده در مورد 32 کشور در حال توسعه انجام داده بود، به این نتیجه رسیده که تنها 25 درصد از وام های خارجی موجب افزایش تولید و سرمایه گذاری شده، در حالیکه 75 درصد دیگر برای

مخارج مصرفی صرف شده است؛ به این تناسب گفته میشود که وام های خارجی تنها سبب کاهش حجم پس اندازهای داخلی میشود.

به همین گونه Fry (1984) با تحلیل تأثیر وام های خارجی بر رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه واضح ساخته است که رابطه معکوس بین رشد اقتصادی و وام های خارجی وجود دارد. Schclarek (2004) نیز با توجه به اطلاعات که از 59 کشور در حال توسعه و 24 کشور صنعتی در فاصله زمانی 1970-2002، انجام شده، رابطه وام های خارجی بر رشد اقتصادی را مورد بازنگری قرار داده است و به این نتیجه رسیده که وام های خارجی پایین تر در کشورهای در حال توسعه منجر به رشد اقتصادی بالاتر می گردد. در حالیکه رابطه معنی داری بین وام خارجی و رشد اقتصادی در کشورهای صنعتی وجود دارد (www.irinn.ir).

مرور مختصری بر سیر تطور وام خارجی

در مورد سیر تاریخی اخذ وام های خارجی از سوی کشورهای جهان سوم، گفته اند که به قرن نوزدهم بر می گردد، در کشورهای امریکای لاتین از نیمه قرن نوزدهم دریافت وام از مؤسسات خصوصی و دولتی خارجی آغاز شد؛ در نیمه اول قرن بیستم به دلیل وقوع جنگ های جهانی و بحرانهای بزرگ اقتصادی امکان زیادی برای وام های خارجی وجود نداشت، اما از نیمه دوم این قرن وام های خارجی به وسیله کشورهای در حال توسعه ابعاد وسیعی به خود گرفت؛ تا سال 1950 میزان وام های خارجی کشورهای در حال توسعه بسیار نا چیز بود؛ طی سال های 1950 تا 1955 به طور متوسط سالانه فقط حدود سه میلیارد دلار وام بین کشورها داده شد، این رقم طی سال های 1955 تا 1960 به 5.4 میلیارد دلار در سال، و از آن پس نیز در مجموع روند فزاینده ای را طی کرد، به طوریکه در سال 1970 به 5.11 میلیارد دلار رسید، و از سال 1970 به بعد این روند فزاینده سرعت بیشتری به خود گرفت.

مسئله دیگری که طی نیمه دوم قرن بیستم در ارتباط با این وام ها به وجود آمد ناتوانی کشورهای وام گیرنده در باز پرداخت وام های شان بود. طی سال های 1950 تا 1970 در مجموع حدود 100 میلیارد دلار وام به کشورهای در حال توسعه سرازیر شد اما این کشورها طی این دوره 20 ساله فقط 4.1 میلیارد این وام ها را بازپرداخت کرده بودند، بنابراین در سال 1970 مبلغ 75 میلیارد دلار وام ها بر گردن کشورهای جهان سوم سنگینی می کرد. این وام ها با سرعت بیشتری طی سال های بعد افزایش یافت، به طوریکه در سال 1980 به 475 میلیارد دلار و در سال 1993 به بیش از 1400 میلیارد دلار رسید (ساعی، 1394: 172).

وقتی درآمد های دولت کمتر از مخارج باشد، ممکن است با توسل به وام کسر درآمد خود را تأمین کند. بنابراین منظور از وام ملی با قرضه عمومی، کلیه وام های دولتی از بانک مرکزی و بانکها و سازمان های تجاری و مردم کشور و همچنین وام های دریافتی از کشورهای خارج است، بنابراین می توان وام دولت را به طور کلی به وام داخلی و خارجی تقسیم کرد. به عبارت دیگر همان طور که در اقتصاد بخش خصوصی، افراد و شرکتها برای تأمین مالی برخی از مخارج خود به ویژه مخارج سرمایه گذاری، مجبور میشوند از بانک ها وام دریافت کنند، دولت نیز گاهی برای تأمین مالی مخارج خود ممکن است به جای استفاده از راه های دیگر، از طریق وام، کمبود منابع خود را جبران کند (جعفری، 1391: 242).

مسئله کمبود سرمایه در کشور های عقب مانده منجمله افغانستان بیشتر از آن است که از طریق سرمایه گذاری مستقیم خارجی و فعالیت شرکت های چند ملیتی بر طرف شود، به علاوه در این کشور نوعی بدبینی نسبت به سرمایه گذاری مستقیم خارجی وجود دارد، در مقابل از مدتها پیش کشورهای مزبور به وام خارجی به عنوان یکی از راه های اصلی تأمین سرمایه توجه کرده اند. وام خارجی به شکل های مختلفی نظیر دریافت ارز خارجی و یا کالا و مواد غذایی و از راه های متعددی از قبیل استفاده از اعتبارات رسمی کشورهای خارجی، وام از مؤسسات مالی بین المللی (نظیر بانک جهانی و صندوق بین المللی پول) صورت می گیرد؛ وام دولت از لحاظ ماهیت خود به حیث عواید غیر منظم و موقتی دانسته میشود که بر طبق رعایت اساسات اقتصاد بازار بدست میاید (تینگار، 1396، 3).

هدف وام های خارجی

اگر کمک های خارجی صرف به حیث یک انگیزه بشر دوستانه تلقی گردد این یک قضاوت عامیانه و سطحی خواهد بود زیرا ممالک کمک کننده یک سلسله اهداف را از طریق کمک ها چپ به شکل وام یا کمک بلاعوض در ممالک کمک گیرنده میخواهند تطبیق نمایند در این جا مهمترین این اهداف بصورت فشرده تذکر میاید.

الف - حصول مفاد: بدست آوردن سود از طریق اعطای وام های خارجی به کشورهای وام گیرنده یکی از اهداف اقتصادی کشور های وام دهنده به شمار میرود، در صورت وام های پروژه ای، یعنی وام های که ممالک وام دهنده میخواهد پروژه های مشخص را تمویل نمایند، ممالک وام دهنده میتوانند بازار فروش خود را توسعه داده و وسایل مورد ضرورت پروژه را بالای ممالک وام گیرنده به قیمت های خیلی گران بفروش برسانند. قسمیکه وام مربوط به پروژه ممالک وام دهنده یک مقام انحصاری را برای خود خلق نموده و وسایل مورد ضرورت پروژه از بازار های رقابتی خریداری شده نمی تواند، بنابراین ممالک وام دهنده مانند انحصارگر ممالک وام گیرنده را مستعمره خود میسازد.

ب - تعقیب اهداف سیاسی: کشورهای وام دهنده از طریق دادن وام به کشورهای دیگر میخواهد تا اجازه تاسیس زیر ساخت ها را بگیرند، از معامله با سایر کشورها که خلاف منافع آن کشور باشد جلوگیری نموده، اوضاع اقتصادی کشور را تحت کنترل داشته و در نهایت از منافع اقتصادی آن به نفع خود کار میگرد.

ج - تعقیب اهداف فرهنگی: کشورهای کمک کننده همچنان سعی می نمایند تا از طریق کمک های خویش به اعزام مشاورین و متخصصین در کشورهای کمک گیرنده همچنان با اعطای بورس های تحصیلی در کشور کمک گیرنده رسوم و عنعنات و کلتور خود را توسعه دهند (عارف، 1393، 177-174).

نگاهی بر مفاهیم رشد اقتصادی

در زبان فارسی کلمه رشد به معنی بزرگ شدن آمده و این بزرگ شدن بسته به موارد آن میتواند جنبه طولی، وزنی، سطحی، و یا حجمی داشته باشد. به طور مثال، وقتی راجع به رشد یک گیاه صحبت می شود، منظور افزایش طولی آن گیاه است، وقتی راجع به رشد کارخانه صحبت میشود منظور مقدار

تولید آن کارخانه است، بلاخره منظور از رشد اقتصادی یک جامعه افزایش تولید ملی به گونه کمی آن جامعه است، رشد اقتصادی، دلالت بر افزایش تولید یا درآمد سرانه ملی دارد. اگر تولید کالاها یا خدمات به هر وسیله ممکن در یک کشور افزایش پیدا کند، می توان گفت که در آن کشور، رشد اقتصادی اتفاق افتاده است؛ از مهمترین مسبب رشد اقتصادی میتوان، جمعیت، سرمایه گذاری های داخلی و خارجی، ابداعات، مبادلات بین المللی را نشانه گذاری کرده اند (تینگار، 1396، 68).

تجزیه اطلاعات تحقیق

با توجه به اطلاعات که در جدول ذیل مشاهده میگرد متغیرین چون، X (وام خارجی) به عنوان متغیر اصلی و Y (رشد اقتصادی) که متغیر وابسته این پژوهش را شکل میدهد، مورد تحلیل و تجزیه قرار میگرد.

جدول (1)

با نگاه به جدول فوق و تحلیل آن دیده میشود که رقم بزرگ وام در سال 2009 بالغ بر 0.99 فیصد تولیدات ناخالص داخلی را شکل داده؛ و به همین گونه کمترین رقم وام 0.02 فیصد در سال 2016 است؛ که در حقیقت سر نزولی وام در طی این دوره را نشان میدهد؛ قرار محاسبه ای ارقام وام با رشد اقتصادی رقم بزرگ رشد اقتصادی در سال 2009 که 21.39 فیصد را نشان میدهد بوده و همچنان کمترین رقم رشد اقتصادی در سال 2011 که 0.43 فیصد میباشد. در مورد اینکه رشد در طول این مدت به گونه ای سرسام آور متفاوت بوده مهمترین دلیل آن این است که افغانستان بعد از جنگ وابسته به کمک های خارجی آنهم به پیمانیه زیاد بوده و با تغییر این کمکها حجم رشد نیز تغییر نموده است.

با توجه به جدول ذیل اوسط قروض در طول مدت مورد 0.3770. همچنان اوسط رشد اقتصادی 6.4664 می باشد. و انحراف معیاری وام ها 0.30966 و از رشد اقتصادی 7.16985 می باشد.

جدول (2)

از آنجائیکه برای تحلیل اطلاعات دانستن همبستگی میان شان مهم تلقی میگرد قرار جدول ذیل همبستگی میان متغیرین نشان میدهد که ضریب همبستگی پیرسون 0.932 است که یک رابطه معنادار مثبت بسیار قوی بین متغیر ها وجود دارد.

جدول (2)

تحلیل رگرسیون دو کارکرد دارد نخست پیش بینی و دوم بیان تاثیر، رگرسیون این امکان را برای محقق فراهم می کند تا تغییرات متغیر وابسته را از طریق متغیر مستقل پیش بینی و سهم هر یک از متغیر را در تبیین متغیر وابسته تعیین کند، بررسی مقدار تاثیر X در متغیر Y را تبیین می نامند و هر چه قدرت تب Dین Y توسط X بیشتر باشد انتظار می رود متغیر X بتواند در آینده با دقت بیشتری متغیر Y را پیش بینی کند؛ با توجه به جدول ذیل رقم $R = 0.932$ بوده که نشان دهنده اهمیت وام می باشد، و رقم $R^2 = 0.869$ بوده که اهمیت متغیر وام را بیان می کند و نیز رقم $Adjusted R^2 = 0.867$ بوده که اهمیت آنرا در سطح کل جمعیت آماری نشانه گذاری میکند (درخشنا، 195، 1394).

Anova نشان میدهد که آیا مدل مورد استفاده می تواند به طور معناداری تغییرات متغیر وابسته را پیش بینی

کند(درخشنا،50،1394). قسمیکه (sig) نشان میدهد کوچکتر از سطح خطای 0.05 درصد بوده و نتیجه میگیریم که از مانایی بیشتر برخوردار است و فرضیه مورد نظر تأیید است. Coefficients این پژوهش که اطلاعات ضروری برای پیش بینی متغیر وابسته را نشان میدهد، از قرار 0.932 بوده که ضریب رگرسیونی استاندارد شده میباشد

نتیجه گیری

با توجه به عنوان موضوع مورد کنکاش گفته میشود که در مورد این متغیر از طرف دانشمندان تحقیقات زیادی صورت گرفته است به گونه نمونه قسمتی از آنها در پیشینه تحقیق بیان گردید، از آنجائیکه این پدیده در طی زمان ثبات خود را از دست میدهد باید با توجه به تغییرات اطلاعات آن تازه گردد، اطلاعات حصول شده در این تحقیق نشان دهنده این واقعیت است که وام های خارجی در جامعه مورد مطالعه با توجه به ارقام تأثیرات بر رشد اقتصادی داشته است و سبب رشد اقتصادی کشور میشود.

پیشنهادهات

- بعد از تحلیل یافته های تحقیق قرار آتی موارد مهم را قابل یاد آوری میدانم:
1. از آنجائیکه افغانستان کشور مصرفی است نباید در طویل المدت از وام کار بگیرد و وام های که گرفته میشود باید در زیر ساخت بکار برود.
 2. در این تحقیق تلاش صورت گرفته تا اثرات وام بر رشد اقتصادی را مورد تحلیل قرار دهد برای محققین بعدی پیشنهاد میگردد تا سایر بخش های آنرا مورد کنکاش قرار دهد.
 3. در کوتاه مدت اگر منابع وام برای زیر ساخت ها بکار میرود باید به دقت مورد بازنگری و تفتش قرار گیرد تا از تطبیق آن اطمینان حصول گردد.
 4. ازینکه در تحقیق حاضر واضح گردید که وام بر رشد اقتصادی کشور اثر دارد، بناً پیشنهاد میگردد که از وام باز هم استفاده به عمل آید.
 5. از کسر بودجه برای تأمین مخارج پروژه های عمرانی و سرمایه گذاری های با بازدهی بالا استفاده شود تا به رشد اقتصادی در کشور منجر شود.

مأخذ:

1. احمدی، جاوید. (1396). روش تحقیق کتابخانه ای و اجتماعی. انتشارات، حامد رسالت، کابل.
2. تینگار، محمد. هژیر، عبدالولی. (1396). تیوری انکشاف اقتصاد. انتشارات تمدن شرق، کابل.
3. جعفری، احمد. (1391). اقتصاد بخش عمومی. انتشارات یاران، تهران.
4. چهارزی، سرور، نجاتی، مهدی. (1396). اثر بدهی های عمومی و بهروری بر رشد اقتصادی در ایران، فصلنامه سیاست مالی و اقتصادی، سال پنجم، شماره 19.
5. درخشان، مسعود. (1394). اقتصاد سنجی. انتشارات، دانشگاه سمت، تهران.
6. زمانیان، غلام رضا، و همکاران. (1394). بررسی تأثیر بدهی های خارجی بر رشد اقتصادی کشورهای در حال

- توسعه، مجله اقتصاد و توسعه منطقه ای، دوره جدید، شماره 10.
7. ساعی، احمد. (1394). مسایل سیاسی و اقتصادی جهان سوم. انتشارات پوروشن، تهران.
 8. شرف، محمد ابراهیم و انتظار. (1397). فرهنگ کاربردی اقتصاد. انتشارات سعید، کابل.
 9. عارف، عبدالقیوم. (1393). اساسات امور مالی عامه، مفهومی و کاربردی. انتشارات یوسف زاد، کابل.
 10. عارف، عبدالقیوم. هژیر، عبدالولی. (1396). سیاست های مالی. انتشارات تمدن شرق، کابل.
 11. فلاحی، فیروز و همکاران. (1396). بررسی رابطه بدهی های خارجی و رشد اقتصادی در ایران، فصلنامه علمی-پژوهشی مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، سال ششم، شماره 21.